

Bill on läinud ja Monica ähvardavalt tulekul

Möödunud aastal sündinud nörgeku Bill ei elanud paari päevagi vanaks, Monica tulekut Korallimerel ootab Austraalia hirmuga tuleval sügisel. Nende ühiseks perekonnanimeks on Troopiline Tsüklon.

AIN KALLIS

Billi ja Monica sugulane on ka äsja Kesk-Ameerikas üle kümne tuhande inimese tapnud orkaan Mitch.

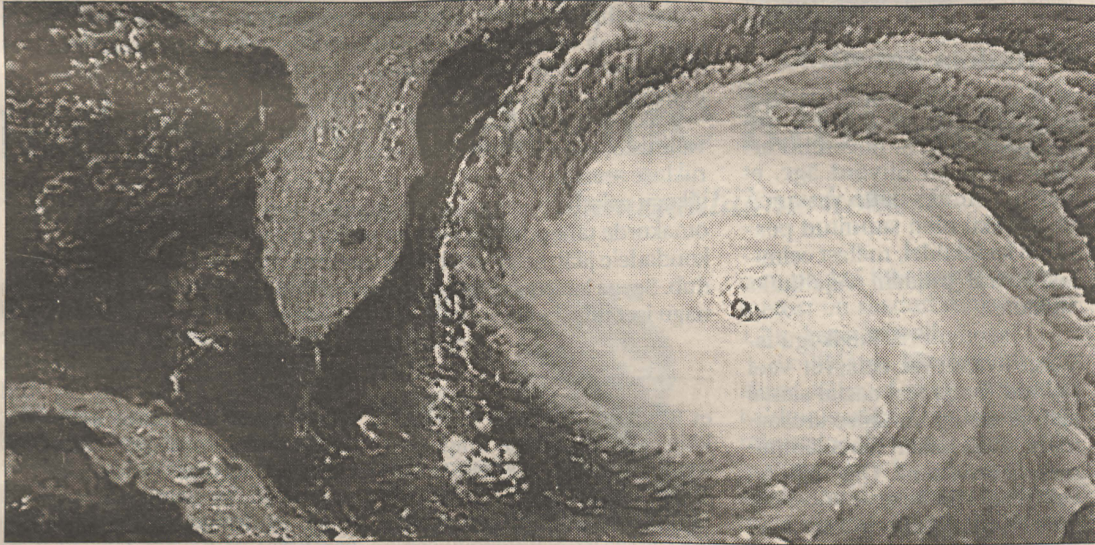
Torme, kus õhk liigub kiiremini kui 33 meetrit sekundis, nimetatakse orkaanideks Atlandil, taifuunideks Vaiksel ookeanil ja lihtsalt tsükloniteks India ookeanil.

Suuremad troopilised tormid saavad lühikesed ja meelde jäävad nimed, mis hõlbustab nende tõusmist kohutavateks meediakangelasteks. Joosep Tootsi soovitatud nimi Kolumbus Kriisostomus sobiks suht, kuid mitte pikkuselt.

Õõva tekitavad nimed

Viimasel sajandivahetusel pani Austraalia ilmaennustaja Clement Wragge tsüklonitele nime talle vastumeelsete poliitika-tegelaste järgi.

Teise maailmasõja ajal ristiti orkaane ainult naisenimedega. Tulenevalt feministide protesti-

Satelliidipilt 1996. aastal Florida rannikul möllanud orkaan Franist, keskel on näha orkaani silm.

Internet

dest kasutatakse alates 1970. aastate lõpust vaheldumisi naiste ja meeste nimesid. Need reastuvad tähestikujärjekorras, igal ookeanil ja isegi nende osades kasutatakse eri nimikirja.

Näiteks esimene mullune orkaan Kariibi merel ja Põhja-Atlandil kandis nime Ana, järgmine oli aga Bill. Tänavune nime-rida langeb kokku 1992. aasta omaga: Alex, Bonnie, Charley, Danielle, Earl, Frances, Georges, Hermine, Ivan ja Jeanne.

Torm nimega Andrew ei tule iial tagasi. Lisaks Andrew'le ei

kollita enam kunagi Mehhiko lahe äärseid maid näiteks Alicia, Gilbert, Hugo ja Marilyn, mis põhjustasid ülisuuri purustusi ja töid hulgaliselt inimohvreid ning jäävad seetõttu alatiseks ajalukku.

Petlik vaikus

Orkaani läbimõõt varieerub 150–550 kilomeetrini, keskel asetseb nn tormi silm, mis on enamasti paarikümne kilomeetri laiune. Ilm selles silmas on petlikult ilus.

18. septembril 1926. aastal

ründas orkaan Miami linna Floridas, tuule kiirus oli üle 50 meetri sekundis. Lendasid majade tükid, sadas paduvihma, kõik oli nagu tugeva tormiga sealkandis ikka. Ja siis saabus vaikus, päikesepaiste. Noorsugu ruttas rannale imetlema lainete mängu. Äkki tuli veel tugevam tormi-iil, tohutudained viisid ookeani sadu inimesi. Vaikus kestis alla tunni, kuni orkaani silm poolsaarest üle jõudis.

Kõige raevukamad tuuled puhuvadki just silma äärel. Andrew'd ja Debby't uurides mär-

kasid teadlased silma lähedal mitut tornaadotaolist keerist, mis ilmselt tekitavadki väga tugevaid purustavaid tuuli.

Tuule kiirus on tavaliselt seda suurem, mida madalam on õhukeerises õhurõhk. Õhurõhu kiire alanemine on samuti üks ohu allikas. Andrew üleelanu kirjeldas, kuidas tuul purustas seinu sisse augu ja sealt, samuti uuest ja akendest, kadus nagu tolmuimejasse toasistus, riided ja madratsid.

Õhurõhu muutus orkaanis põhjustab ka tormi- ehk tõusulaine. Nõrkadel orkaanidel on see vaid paari meetri kõrgune, tugevatel kaasnevad sellega väga suured purustused. Kui tõusulaine 1900. aastal jõudis Mehhiko lahe äärse linna Galvestoni tänavale, kaotas oma elu üle kuu tuhande elaniku.

Suurimaks tõusulaineaks ajaloos peetakse 12-meetrist veevalli, mis tõi 1737. aastal hukatuse Bengali lahe äärsetele aladele. Tormihoiatuste süsteem oli kaugel tänapäevasest tasemest, hukkunute hulka hinnati üle 300 000.

Eesti tänavusügisese tormid 22–28 m/s tuulega ei anna kuidagi orkaani mõõtu välja, küll aga võinuks nime anda 27. oktoobril 1969. aastal Ruhnu saart tabanud tuulepuhangule, mille kiirus oli 48 meetrit sekundis.